

David Ludvigsson & Martin Åberg (red.), *Historikern i samhället: Roller och förändringsmönster* (Möklinta: Gidlunds förlag 2021). 234 s.

Då och då, men egentligen ganska sällan, publiceras det böcker som i princip borde kunna intressera samtliga professionella historiker i Sverige – oavsett inriktning, temperament och teoretisk fäbless. Antologin *Historikern i samhället* hör till denna kollektion av generella historievetenskapliga bidrag. Den springer ur ett samarbete mellan Linköpings och Karlstads universitet, men inbegriper även historiker från andra lärosäten och sammanhang.

Redaktörerna David Ludvigsson och Martin Åberg deklarerar inledningsvis att de har funnit ett behov av att ”med studenter och doktorander kunna diskutera vad moderna historiker har för uppgifter” samt vilka relationer dessa har till olika intressenter och uppdragsgivare både i och utanför den akademiska världen. Mot bakgrund av de genomgripande förändringar av villkoren för produktion och cirkulation av historisk kunskap som vi bevittnat de senaste decennierna menar redaktörsduon att det är en angelägen uppgift att belysa och begrunda historikerns roller i samhället. Deras målsättning är högst lovvärd, men det går att fråga sig om antologin som helhet infriar alla förväntningar.

Bokens ouvertyr har formen av en ganska allmän men inte ointressant reflexion av Roddy Nilsson. På några få sidor gör han ett svep över historikerprofessionens transformationer under det senaste dryga seklet och drar slutsatsen att de yrkesverksamma historikerna i dag kännetecknas av ett betydande mått av pluralism ifråga om frågeställningar, intresseområden och metoder. Vid sidan om den stora och stadigt växande gruppen av professionella historiker vid våra lärosäten finns det ett diversifierat utbud av andra historieförmedlare med bas i både gamla och nya medier, inte sällan med inriktning mot ett historiskt specialintresse (hembygdshistoria, militärhistoria, näringslivshistoria etc.). Nilsson tycks se positivt på denna

utveckling men varnar samtidigt för tendenser till deprofessionalisering av de akademiska historikerna: det föreligger en risk att det professionella självstyret förtvinar i takt med att de kollegiala processerna kringskärs och makten flyttas till andra instanser.

Antologin innehåller i övrigt ett antal ganska olikartade bidrag: Kenneth Nyberg skriver om historikern i en digital värld, Johan Samuelsson analyserar läroverkslärare som sociala ingenjörer, Helena Köks behandlar historiker i samverkan med fritidsforskare, Maja Hagerman uppmärksammar olika former av populärhistoria och Maria Cavallin-Aijmer och Samuel Edquist diskuterar arkiven i teori och praktik. I det följande ska jag dock uppehålla mig vid några av bokens andra texter.

Stefan Amirell bjuder i sitt bidrag på en allsidig och nyttig genomgång av internationaliseringen av svensk historievetenskap sedan millennieskiftet. Med hjälp av utredningar, statistik och egna undersökningar kartlägger han bland annat förändringar ifråga om publiceringsspråk, anslag, rekryteringar och geografisk inriktning på forskningen. Slutsatsen blir att vi har upplevt "en smått sensationell internationalisering" sedan början av 2000-talet. Svenska historiker publicerar i dag avsevärt mer på engelska och forskar mer om internationella förhållanden. När det gäller samverkan och förmedling riktar vi oss alltjämt till en nationell publik, vilket åtminstone inte jag ser som särskilt egendomligt eller besvärande. Däremot bör vi i klart högre grad sträva efter att söka europeiska forskningsmedel; här finns en outnyttjad potential.

Hanne Enefalk skriver, inte utan kritisk udd, om kvinnor och män som historiker från det sena 1800-talet och till i dag. Kvinnor mötte vid universitetet ett starkt motstånd på olika nivåer ännu långt in under efterkrigstiden, och det var först i 1900-talets absoluta slutskede som antalet kvinnliga professorer började stiga markant. Enefalk framhäver dock att det finns tendenser till en "återmaskulinisering" de senaste åren när andelen kvinnor på de högsta posterna tycks minska. Här hade det varit intressant om hon vidgat perspektivet och mer utförligt diskuterat vad som påverkat 2000-talets akademiska arbetsliv, inklusive rekryteringsprocesser, befordringsmöjligheter och införandet av nya karriärtjänster. Överhuvudtaget hade flera av bidragen i boken kunnat få större analytiskt djup om de relaterats till generella förändringar i kunskapspolitiken och den akademiska världen. Då hade vi också tydligare kunnat få syn på de generationsskillnader som ryms inom kåren: de svenska historiker som nu står inför pension formades i ett väsentligen annorlunda system än det som dagens unga historiker verkar inom.

I centrum för David Ludvigssons kapitel står det akademiska lärarskapet, det vill säga historikern som universitetslärare och engagerad pedagog. För att utröna hur akademiska historiker ser på sitt undervisningsuppdrag

skickade Ludvigsson år 2020 ut en omfattande enkät till 472 individer som var verksamma som historiker vid svenska lärosäten. Ur det rika material som genererades kan han dra flera konklusioner. Svenska historiker uppfattar vanligen undervisning som en central arbetsuppgift och säger sig vilja arbeta studentfokuserat. Den egna växande erfarenheten av och kunskapen om historievetenskap är de viktigaste faktorerna för att man ska uppleva att man utvecklas som lärare. Även dialog med kollegor är synnerligen betydelsefullt, men det är emellanåt lite si och så med hur väl det fungerar i praktiken. Jag tror att vi är många som kan känna igen oss i Ludvigssons bild.

Det är genomgående svenska förhållanden som behandlas i boken och det behöver inte vara ett problem. Men det hade varit välgörande om de svenska exemplen mer systematiskt hade fått avteckna sig mot en internationell fond. Alldeles mot slutet av antologin kommer May-Brith Ohman Nielsen visserligen kortfattat in på skillnader mellan svenska och norska historiker och ställer bland annat en statscentrerad tradition i Sverige mot en öppenhet mot lokalhistoria och uppdragsforskning i Norge. Denna typ av komparationer hade det mycket gärna kunnat få vara flera av. Likaså upplever jag att anknytningen till samtida internationella forskningsdiskussioner om historieämnets plats i samhället och offentligheten inte är särskilt stark. Referenser till vitala fält som *public history*, *public humanities* och humanioras historia förekommer alltför sparsamt.

Sammantaget innehåller antologin således ett antal värdefulla enskildheter och flera av texterna kan säkert ligga till grund för diskussioner inom forskarutbildningen, lärarlag och andra kollegiala gemenskaper. Ändå lämnas jag som läsare något i sticket när jag med bokens hjälp försöker orientera mig i samtiden och identifiera de större rörelser som kommer att förändra historikerrollen under 2020-talet. Frågan kvarstår: Vart är vi på väg?

Lunds universitet

JOHAN ÖSTLING

Anders Burman, *Dissensus: Drömmar och mardrömmar i demokratins idéhistoria* (Stockholm 2021). 219 s.

"Hatet mot demokratin är definitivt ingen nyhet", poängterar Rancière. "Det är lika gammalt som demokratin, av en enkel anledning: ordet självt är ett uttryck för hat." Dessa meningar uttrycker på ett förtjänstfullt sätt ett av bokens huvudteman, nämligen att demokratins idéhistoria alltid varit sammanflätad med sina motståndares, med antidemokraternas och demo-